

Eric Ericsson

VÅR HEMBYGD

Mina memoarer

**Kolbäcks
hembygdsförening**

Förord

Vi har i hembygdsföreningens ägo ett maskinskrivet dokument som är en avskrift av Eric Ericssons berättelse: Några ord till mina efterkommande (Försent började Memoarer) som han skrev i början av 1913, vid nära 80 års ålder. För att göra texten mer lättläst har vi, med några undantag, anpassat den till dagens språkbruk.

Det maskinskrivna oredigerade dokumentet finns att läsa på:
www.kolbacksbygden.se/pdf_hembygden/eric_ericsson_ocr.pdf

Eric Ericsson var son till Erik Andersson och Anna Andersdotter i Forsta. Eric föddes 1834-05-21 och gifte sig 1861-10-10 med Margareta Charlotta Larsdotter i Kyrkbyn.

Eric Ericsson dog 1913-07-20 kort efter att ha skrivit sina memoarer.

Kolbäcks Kyrkby 8:1

Eric Ericsson övertog gården 1868 efter sin svärfar, Lars Petter Persson, som i sin tur förvärvade den efter Johan Sverker von Unge 1856.

Nästa ägare blev sonen, agronom August Ericsson född: 1867-02-26 död: 1950-07-13. 1946 övertogs Kyrkbyn av Karl-Axel Ericsson född 1904-06-02 i Säby. Han var son till Eric Ericssons dotter Alma Katarina gift år 1900 med Karl Gustaf Eriksson i Säby. Dagens ägare av Kyrkbyn är Andreas Ericsson, som 1975 övertog gården från sin far Karl-Axel Ericsson.

Första upplagan sammanställt och redigerat av
Ulla Sköld / Kurt Larsson
Kolbäck i mars 2012

Andra upplagan sammanställd av
Kurt Larsson
Kolbäck i juni 2015

Min uppväxt och skolgång

Jag föddes i Forsta Kolbäck den 21 maj 1834. Samma dag var det inkvartering då Nerikes Husarer voro på väg till storläger i Stockholm. Sådana inkvarteringar voro vanliga den tiden, två till tre gånger årligen. Min mor måste därför ligga i en brygghuskammare vid min födsel.

Jag hade två äldre bröder, en, Anders, född 1829, han var ogift och källarmästare i Stockholm han hade en stor begåvning i att skriva både vers och prosa, en, Lars, född 1832 blev hemma och hade egendomen. Han var nämndeman död 1882.

Det var andra tider då, det var visserligen en skola i sockenstugan men ingen utbildad skollärare. Det var att anta någon som var något mer erfaren än andra. I början av 1840-talet fick vi en skollärare och material att skriva i. En sandbänk som ströks över med en bräda då vi plottrat den full och sedan börja igen. Sedan fick vi stentavlor (griffeltavlor) att fortsätta övningarna med och till sist ett halvt ark papper att skriva provsida på.

Att lära läsa var från uppsatta tabeller på väggarna. Till att börja med A, B, C, D sedan stava och till sist läsa rent från tabeller med Sveriges historia med mer. Vi fick stå i cirkel fem till sex barn kring tabellen med en något mer försigkommen yngling som monitör. Han hade en stor pekpinne så kallad stock 0,5 meter lång, den fick uppehålla ordningen i cirkeln. Ja så var det då, sedan var att plugga i katekesen där vi hade läxor att läsa hemma.

Till sist kom även Biblisk historia som vi även hade läxor i men det fuskades mycket. Man kan tänka sig hur det kunde vara för barn som hade 3/4 mils skolväg t.ex. från Trångfors och Skansen att gå hem och hit kväll och morgon och sedan läsa på läxor.

Så fort man gått och läst - blivit konfirmerad - var man utlärd. Huvudsaken var att kunna katekesen utantill från pärm till pärm och likaså bibliskan. För den som hade gott minne gick det bra men andra fingo pinas betydligt i synnerhet vid husförhören.

Där fick vi stå framför prästen i förhör sex till sju barn i en till två timmar. Det inträffade att en och annan svag svimmade vid sådana tillfällen.

För att, som det hette, få i mig katekes och bibliskan fick jag och några gå till en gammal korpral, Äggman på Hässelby ägor, mellan terminerna. Det var en äkta svensk krigsbuss som varit med och luktat krut i Tyskland och Norge som de sade. Han behövde inte säga något för ordningens upprätthållande. Han behövde bara göra en blick och vi var färdiga att fara upp åt väggarna. Sedan var jag utlärd.

Då jag inte var i skolan fick jag alltid hjälpa till hemma med vad jag kunde göra. Hålla rent på gård och backar med mer. Sedan var det att ta i med varjehanda. Vi hörde till reserven vid Kolbäcks skjutsstation och då ett visst antal hästar utgått där kom hållkarlen och tog hästar och skjutskarl. Trots att det var aldrig så brått för oss, spändes hästarna från plogen och skjutspojken måste följa med nästan som han befann sig.

Krogar, gästgivaregårdar och skjutsstationer

Om Kolbäcks krog och gästgivaregård skulle det kunna vara mycket att skriva om. Där var en samlingsplats för allt slödder. Man fick se det som nutidens folk skulle rygga tillbaka inför.

Resande som for i två- och tre-spända åkdon. Diligenser som gick med fyra hästar i bredd från Stockholm till Malmö och Göteborg fram och åter två gånger i veckan. De var svåra att möta på de smala vägarna, det var bäst att köra ur vägen långt före, köra in i skog eller ut på gärdena eller i värsta fall i diket. Det skedde många olyckor men det fäste sig ingen vid.

Vid gästgivaregården var det alltid roligt med alla möjliga slags folk och resande. Ja stackars den bonde som inte tog av sig hatten då han talade vid den herre han skulle skjutsa, då fick han en orre. Där var skjutsbönder eller hållbönder som det då hette, vandrande gesäller i mängd, gamla lantvärnister och tiggare i mängd, som gick och tiggde ihop till bröd, som sedan förvandlades till brännvin. Dessutom var det kungsskjutsar.

Kommer särskilt ihåg då Carl XIV Johan reste förbi här. Det var då han 1838 reste till Norge. Det var en rörelse som ingen nu levande kan göra sig en föreställning om. Han hade en tross på 200 hästar och rörelsen räckte ett par dagar. Först kom köksvagnar och annat. Till sist kom kungen själv med en obeskrivlig ståt, herrar i lysande uniformer av guld och det var svårt att urskilja vilken som var kungen. Man kan förstå vilken uppståndelse det var vid sådana tillfällen. Landshövdingen red i spetsen för kungsvagnen inom sitt län och kronofogdarna red före, var och en inom sitt fögderi. Det var inte långt mellan skjutshållen Västerås, Dingtuna, Kolbäck, Björka i Munktorp och sedan Östtuna i Björskog, men det gick fort, svetten rann av djuren.

Och ett sådant väsen det var vid ombytet av hästar. Kuskar och länsmän ofta i gräl, det var ingen som ville krusa. En massa skjutsbönder och tiggare i långa banor och där ibland en massa lantvärnister, som varit med i finska kriget. Dessutom många av ortsbefolkningen som åkt och gått långa vägar för att se kungen. Det kunde inträffa att han tittade ut, så att någon fick se honom, ja det föreföll som han skulle vara ett riktigt vidunder. Det må skrivas hur mycket som helst om dessa resor, men det kan inte göras en föreställning om hur det verkligen gestaltade sig. Ja sådan var tiden då.

Angående utsikten i Kolbäck. Då vi stod och inväntade de kungliga ekipagen, så var det från högsta delen av åsen, då belägen mitt för nuvarande vaktmästarens bostad vid tingshuset. Åsen var högre där på den tiden, än den är bakom stationshuset nu och man kunde se nästan till Västerås och till Svinskogen åt Köpingshållet. Åsen försvann småningom.

Gästgivaren och länsman Birger Nordeman började med att ta grus där till fyllning då han byggde sin stora, ja på den tiden ovanligt stora, ladugård. Åsen har sedan minskat så att man nu inte vet att det funnits någon ås där. (Järnvägen Köping - Västerås - Stockholm invigdes 1885.)

Åkerbruk och boskapsskötsel

För att återgå till mitt arbete och verksamhet, så var det att stå i så fort man kunde göra något. När vi kom från skolan var att läsa läxor och ut och plocka lerkockor ur diken med mera.

Då vi blev större var det att gå upp klockan tre och tröska med slagor. Det var det mest pinsamma arbete man kunde tänka sig i synnerhet innan kroppskrafterna var utvecklade.

Det var bråttom för alla ville ha sluttröskat till Jul. På somrarna var det lika brått men då med slåttern.

Ägorna var delade i Forsta på fyra grannar med 8 famnar (=14,2 meter) breda tegar, så små bitar var det. Ifrån vägen upp till byn norrut till Prästlöten, som det då hette, hade vi först en vret s.k. Skånvreten, omkring tre tunnland. Där hade vi fyra bitar var, åtskilda från varandra. Sedan fanns en äng, Mellanängen, där vi hade sju tegar var. Och sedan Norrängen som slutade vid Prästlöten med åtta tegar var. Det var inte äng i nuvarande mening, det var mera skog, videbuskar, en, björk och tuvor, riktig vildmark.

Det stod en påle i vardera änden på tegen. Så var det en uppgift för någon äldre bonde att gå upp ett vad d.v.s. gå från ena ändan av tegen till den andra efter en flaggstång som sattes vid vadpålen.

Det kunde vara mycket att skriva härom. Jag var den som övertalade gubbarna att börja odla löten, som sträckte sig från en bro som går över landsvägen norr om byvägen, öster om landsvägen, till prästgårdsgränsen. Vi började med att plöja upp varsin 16 meters teg till ån det blev fina åkrar. Gubbarna beklagade sig över att det var så arbetsamt att göra åker av småskogen och grannas Eric, det var jag, fick ofta sitta emellan för det dryga arbetet.

Vad beträffade arbetstiden så var det under slåttertiden att börja mellan klockan två och tre på mornarna för att kunna få slå medan daggen var i, som det hette. Då daggen var borta fick man inte av det dåliga gräset, tåtlar och dylikt.

Sedan var det att räfsa bland tovor och buskar, sätta upp i såtan eller köra in hö. Arbete med det kunde ofta räcka till 9-10 på kvällarna. Men då vi gick hem sjöng vi och var glada och belåtna

Kyrkbyn, som var en herrgård och som en löjtnant Unge ägde, hade en ringklocka som påbjöd då arbetet skulle börja och sluta. Arbetet där började kl. 5 på morgon och slutade kl. 8. Då vi hörde dessa ringningar tyckte vi att statkarlarna hade det ovanligt bra mot bondearbetare. För övrigt var det många olikheter då och nu.

Gärdesgårdar, inhägnader och svin

Beträffande inhägnader så var det gärdesgårdar efter alla vägar. När vi släppte ut våra svin om våren så kunde de gå ända till Köping. På Svinskogen uppehöll de sig länge och så kom de hem någon gång i ett stort sällskap, 50 till 60 grisar. De påtade upp dikesrenar och landsvägsrenar och så begav de sig iväg på andra håll en tid och så kom de igen. Någon annan föda fick de inte på hela sommaren. Priserna var på den tiden låga. Minns att min fader sålde en sugga med 10 grisar till en löjtnant Ulfsparre vid Strömsholm, för 10 rdr 10 kronor och han tyckte att han fick en samlad styver.

Det var på den tiden ett fasligt göra med stängsel. Om man ville ha ett rovland, ärtland eller klöverland (det var på senare tid klöver) så måste man stänga omkring det för grannens kreatur.

Man kan förstå hur skogen skövlades på den tiden i Forsta. Som nämndes förut fanns fyra grannar. Det gick åt minst fyra lass stör för vardera grannen per år med sex tjog per lass, det blir 1920 störar för hela byn. Det var inte så noga var man tog dem, ty skogen ansågs som ett ogräs, men till slut blev det allt svårare att få tag på. Om man fick köpa stör av någon ägare så måste man köpa av sådana som huggit olovligt, ja det blev nästan omöjligt för hemman utan skog att köpa. Man kan tänka sig vad det gick åt till gärdesgårdsbönderna i Strömsholms härad, som det då hette. De var ålagda att bruka och bärga vissa delar av Kungsladugården, däribland att hålla viss längd gärdesgård, som torde i längd utgjort två mil. Det var sällan som den nystängdes utan reparerades.

Så var förhållandet då. Tiderna blev emellertid ändrade genom nya stängsellagen, där det förordnas att varje ägare skall vårda sina kreatur och att de inte göra ohägn på grannens mark. Det var den bästa lag som instiftats till jord- och skogsägarnas nytta.

Lika så enskifteslagen då en by kan delas så att varje ägare får sin del på ett ställe. Dessa båda lagar har gjort ofantligt stor nytta för jordbruket, mer än någon kan tänka sig.

Trafiken och kyrkotukt

Det kunde vara skäl att än en gång tala om trafiken på våra vägar.

Betställen och krogar var det gott om efter de stora farlederna.

Angående krogar mellan Västerås och Köping som jag känner till så var det:

Först Långängskrogen vid vägskillnaden som går till Svedvi och Hallsta, sedan Modinykrogen vid vägskälet till Dingtuna kyrka, sedan Vendle Gästgivargård, så Kolbäck Gästgivaregård, sedan kyrkby äng (nu Strengboms) Öbergs krog där det var betesställe för forbönder och av westgötar mycket anlita, så vid vägskälet till Munktorps kyrka en krog som hette Trekanten, vidare i Björke by ett stort tillhåll för forbönder, postförare, fångförare, västgötahandlare m.m.

Ja så var det då. Brännvin fanns på alla ställen. En tid, det var väl på 1840-talet, fraktades mycket brännvin landsvägen från Askersund trakten. Det var inte så dyrt då man kunde få en kanna för 35-37 öre =18 skilling

Kyrkotukt fanns det nog på den tiden. Brottsslingar som fick sitta i stocken fanns inte vad jag minns, men väl att stå på kyrkgången på s.k. tjuvpallen och offentlig kyrkplikt, det såg jag några gånger, ja det kunde vara mycket att skriva om mina upplevelser, men jag tröttnar.

Nu lite fakta om mig själv

Det är i dag den 9 juni 1913, jag fyllde 79 år den 21 maj och börjar därför bli trött.

Jag kunde likväl tillägga att min far dog 1863 han blev 70 år. Min mor dog 1864.

Jag blev gift i Kyrkbyn den 10 oktober 1861. Var sedan hos min svärfar till 1868 då jag övertog gården. Det var mina värsta hundår. Jag gick först och sist. Då de övriga arbetarna hade sin middagstimme fick jag kasta i mig en bit och sedan skriva. Lika så om kvällarna skriva och räkna då de övriga fick vila.

Min svärfader, en stor sträng man, hade startat ett bränneri där det tillverkades 600 till 1 000 kannor brännvin per dygn. Där arbetades i tre till fyra vintermånader. Jag fick lära mig skriva och räkna på nytt som jag alldeles glömt vid 27 års ålder.

Det kunde vara mycket att skriva om men det får förbigås. Emellertid mottog jag gården utan inventarier våren 1868 mot 65 000 kronor. Han (svärfadern) hade betalt 53 000:- för Kyrkbyn och ett mantal i Oxelby och köpt en del i Vänsta för 4 000 = 42 000 men Bränneriet tillkom.

Det var ett svårt missväxtår 1867. På våren 1868 gällde rågen 27 - 28 kr. per gammal tunna. Då var det ofta nära hälften Sving (troligen råglosta) jag måste köpa till arbetsfolket och inte hade jag mer pengar än 2 400 kronor jag och min hustru erhållit för vårt arbete hos svärfar i sex år à 400 kr per år.

Så övertog min broder Lars fastighet och lösöre efter min fader för 15 000 kronor varav jag erhöll en tredjedel 5 000 kr så var mina tillgångar och jag behövde så mycket pengar i synnerhet att driva brännerirörelsen, men jag ser nu att jag åtnjöt ett ovanligt stort förtroende av mina grannar.

Då jag på hösten för brännerirörelsen behövde minst 30 000 kronor var det några bondgrannar som tecknade sig för borgen för detta belopp och jag började. Var själv tillverkare inspektor o bokhållare, ingen ståt. Jag satte själv för min häst när jag skulle ut och åka och sköta ett så stort företag ensam, men jag fick ligga i. Det var 16 man i bränneriet, i jordbruket omkring 20, vi hade inga maskiner då. Ja arbete var det både dag o natt. Jag såg om det jag hade och hade ett stort förtroende hos folk, vad jag nu efteråt mera inser.

Förtroendeuppdrag

På 1870 - 80 talet fick jag många förtroendeuppdrag däribland Landstingsman flera år, ordförande i Strömsholms Distrikts Lantbruksförening och således ledamot i Direktionen för Westmanlands Läns Knektelegomedelskassa, avsatta 1905. Samma år som kungen blev avsatt i Norge ändå en tröst.

Ordförande i Kolbäck Gästgiveri Skjutsförenings styrelse och har låtit upprätta kartor för tomter över området som ännu är grund för området vid försäljningar.

Ordförande i Kolbäcks sockens kommunalstämma, ledamot av Kyrkorådet, ordförande i Kolbäcks Mejeriförening ännu som huvudman i Västmanlands Läns Sparbank.

Ledamot av Snäfringe Härads Tingshus Direktion m. m.

Ännu ordförande i Snäfringe Härads Allmänning Styrelse.

Jag är mycken tack skyldig till dem som lämnat mig så många viktiga förtroendeuppdrag.

Ledamot af Inskrivningsnämnden i flera år utan annan skolunderbyggnad än katekesen.

Tillägg, ledamot i Vägstyrelsen, vilken befattning jag avsåde mig för ett år sedan. Då Västmanlands Läns Nya Brandstods AB bildades var jag dess första ordförande i Kolbäcks sockens brandstodskommitté och det var rätt mycket att göra, då det var eller blev så många nya delägare som anmälde sig.

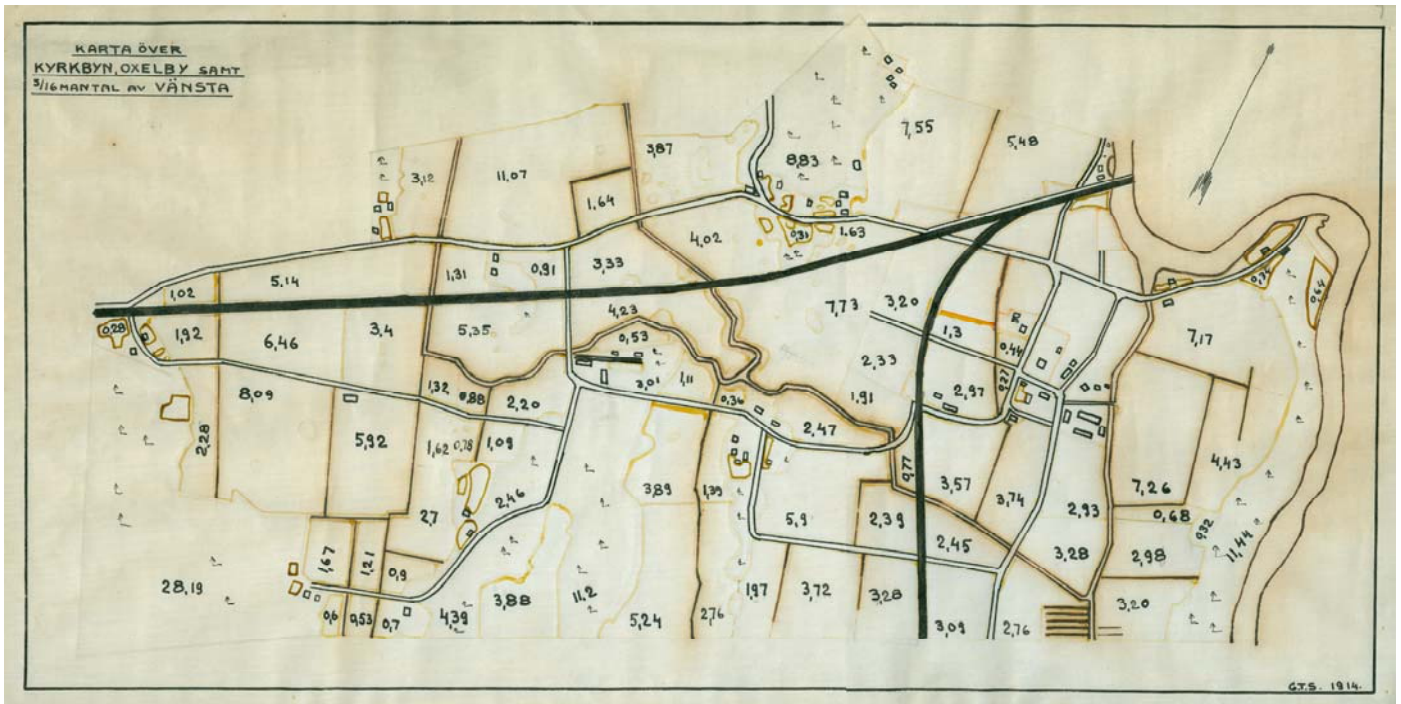
Vy över norra kyrkbyområdet vid tiden för berättelsen, troligen fotograferat från kyrktornet.

Vid bron ligger den s.k. brännvinsladan och närmare ån Anders Ols stuga.

Vägen är Eriksgatan som den heter även i dag.

Carl XIV Johan reste här till Norge i slutet av 1838 för en fem månader lång vistelse. Eric Ericsson, som då var fyra år, såg kanske något från besöket, men troligt är att han lärt av alla berättelser.

Korpralen Erik Äggman var född 1787-07-10 i Viby, son till Korpralen Hans Fogel. Äggman var i tjänst 1806-09-24 - 1822-06-27 och levde till 1853.

Karta över Kyrkbyn, Oxelby samt 3/16 mantal av Vänsta. G.T.S 1914

Mangårdsbyggnaden på Kolbäcks Kyrkby 1:8
Fotograf Gustaf Åhman tog bilden tidigt 1900-tal.